

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖОҒАРЫ БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛІГІ
ШЫРШЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

ӘДЕБИЕТТАНУ НЕГІЗДЕРІ
ПӘННІҢ ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Білім саласы:	100000 – Білім
Оқыту саласы:	110000 – Білім
Оқыту бағыты:	60110800 – Ана тілі мен әдебиеті (қазақ тілі және әдебиеті)

Шыршық – 2024

Пән/модуль коды AdAs 1105		Оқу жылы 2024/2025	Семестр 1	Кредит 5	
Пән/модуль түрі Міндетті		Оқыту тілі: Қазақ тілі		Апталық сағат 4	
1.	Пәннің аты		Аудитория жаттығулары (сағат)	Өзіндік білім (сағат)	Жалпы жүктеме (сағат)
	Әдебиеттану негіздері		60	90	150
2.	I. Пәннің мазмұны Пәнді оқытудан мақсат – студенттер бұл пәнді оқу барысында әдебиеттану пәнінің өзекті мәселелерін, әдеби құбылыстардың біртұтас және тарихи әдістерін игереді, сондай-ақ, басқа да пәндерді меңгеруіне көмектеседі. Пәннің міндеттері – поэзиялық туындыларды жанрлық, идеялық және құрлысы жағынан талдай білу; ғылыми-теориялық мағлұматтарды меңгеру; жекеленген автордың шығармашылық ерекшеліктерін танытуда, ақын-жазушылардың шығармаларын талдау; образдар жүйесіне талдау жасай білу; шығарманың көркемдік ерекшеліктерін айқындай білу. II. Негізгі теориялық бөлім (лекция жаттығулары) II.1. Пән құрамына төмендегі тақырыптар енеді: 1-тақырып. Сөз өнері туралы ғылым, оның салалары. Өнер туралы ұғым. Әдебиеттану-сөз өнері туралы ғылым. Әдебиеттанудың салалары. Әдебиеттану ғылымының жанама салалары. 2-тақырып. Әдебиеттану ғылымының ғылым салаларындағы орны мен даму тарихы. Әдебиеттанудың ғылымдар жүйесіндегі орны. Көне дәуірдегі сөз өнері туралы ой-пікірлер. Түркі тектес халықтар ғалымдардың ой-тұжырымдары. XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының сөз өнері туралы ой-толғамдары. А.Байтұрсынов – қазақ әдебиеттану ғылымының негізін салушы. Әдебиеттану ғылымының Кеңес дәуіріндегі және қазіргі жай-күйі. 3-тақырып. Көркем әдебиеттегі образ және образдылық. Көркем бейне туралы түсінік. Сөздегі суреттілік, оның жасалу тәсілдері. Деталь, жинақтау, даралау, және типтендіру. Прототип, мінездеу, портрет. 4-тақырып. Образдың жасалу тәсілдері мен түрлері. Образдың тектері. Образдың әдістік түрлері. Образдың жасалу тәсілдері. 5-тақырып. Көркем шығарманың құрылысы.				

Мазмұн мен пішін. Көркем шығарманың тақырыбы. Басты және қосалқы тақырыптар, олардың өзара байланысы. Көркем шығарманың идеясы. Негізгі және объективті идея. Шығарманың жүйелік сипаты.

6-тақырып. Сюжет және композиция.

Композиция туралы түсінік. Сюжет-көркем шығарма арқауы. Композиция мен сюжеттің бірлігі мен айырмашылығы. Тартыс туралы түсінік. Композиция-шығарма бірлігінің негізі.

7-тақырып. Көркем әдебиет, тіл мәселелері.

Көркем тіл-шығарма өзегі. Синоним, омоним, антоним. Архаизм, неологизм, историзм т.б. Сөздік қор, лексикалық тіл байлығы.

8-тақырып. Тілдің ажарлау құралдары.

Көркем шығармалардағы эпитет және теңеудің қолданылуы. Олардың жасалу түрлері. Аллитерация, ассонанс.

9-тақырып. Әдебиеттегі құбылту құбылыстары. Айшықтау және оның түрлері.

Метафора, кейіптеу, аллегория, символ, метонимия, мысқыл, ұлғайту, кішірейту. Инверсия, арнаулар, қайталаулар, параллелизм.

10-тақырып. Өлең мен оның құрылысы.

Ырғақ. Қазақ өлеңіндегі шумақ пен тармақ, бунақ. Шумақ пен ұйқас түрлері.

11-тақырып. Өлең ұйқасы мен оның түрлері.

Дәстүрлі ұйқас түрлері: шұбыртпалы ұйқас, қара өлең ұйқасы, шалыс ұйқас, кезекті ұйқас, ерікті ұйқас т.б. Олардың өзіндік ерекшеліктері.

12-тақырып. Өлең жүйесі.

Өлең жүйелері, оның халықтың тілдік жүйесімен байланыстылығы. Метрикалық, силлабикалық, силлабо-тоникалық, тоникалық өлең жүйелерінің ерекшеліктері. Олардың түрлері. Өлең құрылысын талдау жолдары.

13-тақырып. Әдебиеттің тектері мен түрлері.

Әдебиеттің тегі, оның түрлері. Әуезе, толғау, айтыс-тартыс. Әдеби тектерге шығарма түрлерінің бөлінуі. Шығарманың тегі мен түрі. Лирика. Драма мен эпос.

14-тақырып. Көркемдік әдіс. Әдеби бағыттар мен ағымдар.

Көркемдік әдіс туралы түсінік. Романтизм мен реализм. Әдеби ағымның түрлері және оның тууы, дамуы, жаңадан пайда болу жолдары.

III. Практикалық жаттығулар бойынша әдістемелік нұсқау және ұсыныстар

Практикалық жаттығулар үшін төмендегі тақырыптар ұсынылады:

1. Сөз өнері туралы ғылым, оның салалары.
2. Әдебиеттану ғылымының ғылым салаларындағы орны мен даму тарихы.
3. Көркем әдебиеттегі образ және образдылық. Образдың жасалу

	тәсілдері мен түрлері. 4. Көркем шығарманың құрылысы. Сюжет және композиция. 5. Көркем әдебиет, тіл мәселелері. 6. Тілдің ажарлау құралдары. 7. Әдебиеттегі құбылту құбылыстары. Айшықтау және оның түрлері. 8. Өлең мен оның құрылысы. 9. Өлең ұйқасы мен оның түрлері. Өлең жүйесі. 10. Әдебиеттің тектері мен түрлері. 11. Көркемдік әдіс. Әдеби бағыттар мен ағымдар. Практикалық жаттығулар мультимедиа құрылмалармен жабдықталған аудиторияда бір академиялық топта бір профессор-оқытушы тарапынан өтілуі қажет. Жаттығулар актив және интербелсенді әдістер көмегінде өтілуі, сәйкес түрде педагогикалық және ақпарат технологиялардан қолдану мақсатқа сай. IV. Өзіндік білім және өзіндік жұмыстар Өзіндік білім үшін ұсынылатын тақырыптар: 1. Әдебиеттану ғылымының салалары 2. Әдебиет теориясының мақсаттары мен міндеттері 3. Әдебиет сыны 4. Жалпы поэтика 5. Жеке поэтика 6. Әдебиеттану ғылымының басқа ғылымдармен байланысы 7. Әдебиеттанудың жанама салалары 8. Әдеби тектер туралы түсінік 9. Эпикалық тек 10. Лирикалық тек 11. Драмалаық тек 12. Стил туралы жалпы түсінік 13. Романтикалық әдіс және оның пайда болуы 14. Реализм әдісі және оның пайда болуы 15. Әдеби ағым туралы түсінік 16. Классисизм және оның негізгі белгілері 17. Сентиментализмнің пайда болуы 18. Әдебиеттанудағы дәстүрлі және жаңа ізденістер мәселелері. 19. Әдебиеттегі бет пен бағдар. 20. Әдебиеттегі дәстүр және жаңашылдық мәселелері 21. Әдебиеттің тектері мен жанрлары туралы түсінік бер.
3.	V Пәнді оқыту нәтижесінде (қалыптасатын компетенциялар) Пәнді меңгеру нәтижесінде студент: • Қазақ әдебиеттану ғылымының қалыптасу, даму кезеңдері жайлы білуі; Әдебиеттану ғылымының өзіндік ерекшеліктері туралы терең

	білімге не болуы; (білім) • Теориялық білімді практикада қолдана білуі, дағды қалыптастыруға не болуы; (дағды) • Әдебиеттанудың өзге салалары: әдебиет тарихын зерттеу аялары мен жолдары, историография, библиография пәндерінің мәні мен сыры, текстология мен әдебиет сынының теориялық, практикалық ерекшеліктері жайлы жан-жақты түсіну ептілігіне не болуы керек. (ептілік)
4.	VI. Оқыту технологиялары мен әдістері: • лекциялар; • интербелсенді әдістер; • тақырып бойынша кейс-сатдилар • семинарлар (СТО, проблемалы оқыту, сұрақ-жауап, т.б.); • топтық жұмыс; • презентация жасау.
5.	VII. Кредиттерді алу үшін талаптар: Пәнге тиісті теориялық және әдістемелік ұғымдарды толық игеру, талдау нәтижелері бойынша дұрыс шешім қабылдау, үйреніліп жатқан тақырып бойынша өзіндік ой-пікір айту және ағымдағы, аралық бақылау қалыптарында берілген тапсырмаларды орындау, қорытынды бақылау бойынша жазбаша жұмысты тапсыру.
6.	VIII. Негізгі және қосымша оқу әдебиеттер мен ақпарат деректері Негізгі әдебиеттер: 1. Байзаков Ж., Ш.Ботирова. Әдебиеттану негіздері. Ташкент, 2022. 2. Ахметов З., Шаңбаев Т. Әдебиеттану терминдер сөздігі. Алматы, 1998. Көмекші әдебиеттер: 3. Қабдолов З. Сөз өнері. – А., 2011. 4. Ысмайылов Е. Әдебиет теориясының мәселелері. – А., 2011. 5. Ысқақов Д. Әдебиет сынының тарихы. – А., 2011. 6. Дәдебаев Ж. Өмір шындығы және көркемдік шешім. – А., 1991. Ақпарат ресурстары: http://www.edu.uz http://www.uzedu.uz http://www.gov.uz www.pedagog.uz www.cspi.uz www.pedagog.uz www.edu.uz www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O'z.MK) www.ziynet.uz - Ziynet axborot-ta'lim resurslari portali

7.	Шыршық мемлекеттік педагогика университеті тарапынан істеп шығылған және университет Кеңесінің 2024 жыл “ <u>29.08</u> ” <u>1</u> дағы қаулысымен бектілген.
8.	Пән/модуль үшін жауапкерші: Ж.Байзаков – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасының оқытушысы ф.ф.ф.д. (PhD).
9.	Пікір білдірушілер: Т.Төрткулбаева - НМПИ, “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы ф.ф.ф.д. (PhD) Абдувалитов Н.Б.- ТМПУ, “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы доценті м.а., п.ғ.ф.д., (PhD)